

ԳՈՀԱՐԻԿ ՄԿՐՏՁՑԱՆ

Գորիսի Ա. Բակունցի անվան
թիվ 1 ավագ դպրոցի հայոց լեզվի և գրականության ուսուցչուհի
ՀՏԴ 37.016:821.19

**ԸՆԹԵՐՑՄԱՆ ՏԵԽՆԻԿԱՅԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԻՄ ՓՈՐՁՆ ՈՒ
ՆԿԱՏԱՌՈՒՄՆԵՐԸ**

Բանալի բառեր և արտահայտություններ. գիրք, գեղարվեստական երկ, ուսուցիչ, աշակերտ, ընթերցանություն, սահուն ընթերցում, առոգանություն, շեշտադրում, ձև, բովանդակության, մարդկային բանականություն, հույզերի ներդաշնակություն, երանգապնակ, մտահորիզոնի ընդլայնում, բառապաշարի հարստացում, գրական ճաշակ:

Ключевые слова и выражения: книга, художественное произведение, учитель, ученик, чтение, плавное чтение, произношение, акцентирование, форма, содержание, разум человека, гармоничность эмоции, палитра для красок, расширение кругозора, обогащение лексики, литературный вкус.

Key words and expressions: a book, a work of fiction, a teacher, a student, reading, fluent reading, an accent, an emphasis, a form, contents, human reason, harmony of emotions, a plate of shades, expanding one's horizons, enriching vocabulary, literary taste.

Ընթերցման կարողությունների և ընթերցասիրության ձևավորումը վճռական նշանակություն ունի անձի զարգացման համար, քանի որ դրանով անհատը ձեռք է բերում մարդկային իմացության նվաճումներին հաղորդակից լինելու հնար: Ընթերցանությունը հետապնդում է գործնական, կրթական, դաստիարակչական նպատակներ, որոնց համակարգում կարևոր է, որ աշակերտը վարժ ու սահուն կարդալ սովորի, անընդհատ տեղեկատվություն ձեռք բերի, դառնա ընթերցող, ընթերցասեր:

Ընթերցանության կազմակերպման բազմաթիվ մեթոդներ և մեթոդական հնարներ են մշակված, որոնք բնագրի վրա տարվող աշխատանքը պետք է դարձնեն բազմազան: Գրական երկի գեղեցիկ ընթերցումը դժվարին գործ է: Դրան հասնելու համար հարկավոր է ոչ միայն կատարել լուրջ ու տևական աշխատանք, այլև գործադրել մեթոդական ճիշտ եղանակներ:

Դասի ընթացքում գեղեցիկ ընթերցման օրինակ պետք է ցույց տա ուսուցիչը. ինքն էլ պետք է լինի նյութի առաջին ընթերցողը: Մինչ

երկի ընթերցումը՝ ուսուցիչը պետք է իմանա նրա յուրաքանչյուր պարբերությունը, նախադասությունն ու բառը ինչպիսի շեշտադրությամբ, հնչերանգով պետք է կարդալ:

Գեղարվեստական երկերի ընթերցումը լինում է երկու տեսակ՝ նպատակային և տարերային: Նպատակայինը բացահայտում է գրական երկը ձևի և բովանդակության միասնության մեջ: Մա ակտիվ գործընթաց է: Ընթերցանության այս ձևը բացահայտում է բառի անպարագիծ աշխարհը, որը բաղադրված է բնության գույներից, բույրերից, ձայներից, մարդկային բանականության և հույզերի ներդաշնակությունից: Բառի գեղարվեստական, բանաստեղծական և կոլորիտային հարուստ երանգապնակի առանձնահատկությունների շնորհիվ է, որ մեծ են Նարեկացին, Թումանյանը, Իսահակյանը, Վարուժանն ու Մեծարենցը, Չարենցն ու Դեմիրճյանը....Մեկի մոտ բառերից ճառագում է լույսը, լսվում են խորհրդավոր մեղեդիներ, մեկի մոտ բառին արտահայտչականություն է տալիս հեթանոս ոգին, մյուսի մոտ՝ բնության երկնառաք աղոթքը: Բառի հրաշքի ըմբռնումը ուժեղացնում է գրական ստեղծագործության հուզական և գեղագիտական ներգործությունը: Գեղարվեստական ստեղծագործությունների ուշիմ ընթերցումով աշակերտը ճանաչում է մարդուն և աշխարհը, ճանաչում և հայտնագործում է իրեն, հանդիպում երբևէ համակած ապրումների, երազանքների ու խոհերի, թափանցում մարդու բարդ ու նուրբ հոգեբանության ոլորտները, իմաստավորում դրանք, սովորում ճիշտ ապրել: Ուսուցանվող երկը կարող է դեռահասի համար դառնալ աշխարհի ու մարդու վրա բացվող լուսավոր պատուհան, եթե քրտնաջան աշխատի տվյալ ստեղծագործության, հատկապես՝ գեղարվեստական բառի վրա: Աշակերտը պետք է դառնա գրողի ստեղծագործական լաբորատորիայի զգայաչափը: Գեղարվեստական երկի ստեղծագործական ընթերցումը իրականացվում է տանը և դպրոցում, հատկապես՝ դասի ընթացքում ուսուցչի անմիջական ղեկավարությամբ: Ուսուցիչը պետք է լինի օրինակելի ընթերցող, ասմունքող, մեկնաբան, մեկնող, ցուցադրող: Նա պետք է ներդաշնակություն ստեղծի երկի հիմքում ընկած ապրումի և աշակերտի հոգեկան ոլորտի միջև: Ընթերցումը գրական երկի վերլուծության իրական ուղիներից մեկն է: Արտահայտիչ ընթերցել նշանակում է ճիշտ կարդալ կետադրական նշանները, նուրբ արվեստով կիրառել հոգեբանական դադարները, որոնք չեն կետադրվում, բայց օգնում են առավել լիարժեք բացահայտել ստեղծագործության հոգեբանական ենթատեքստը:

Փոքրածավալ գրվածքը դասարանում առաջին անգամ ընթերցվում է ամբողջությամբ: Միջին ծավալի կամ մեծածավալ գրվածքի միայն այն մասը, որը հանձնարարվում է տանը սովորելու համար: Բացատրվում և

գրվում են դժվար հասկանալի մտքերը, գրական, գրաբարյան, բարբառային, փոխառյալ բառերը բնագրում: Բառապաշարը հարստացնելու համար շատ բառեր իրենց հոմանիշներով ու բացատրություններով գրվում են բառատեսերերում: Դասարանում ընթերցանության ժամանակ շտկվում են արտասանության, առոգանության հետ կապված բոլոր սխալները: Աշակերտները ավելի շատ դժվարանում ու սխալներ են անում շեշտադրության և դադարառության դեպքում: Ասմունքի համար նյութը մշակելիս հիմնականում պահանջվում է տեսողական վերլուծություն: Ոչ թե հեղինակն այստեղ այսպես է ասում, այլ ես այսպես եմ պատկերացնում իմ ասելիքը: Եվ դրան հասնելու համար հանձնարարվում է աշակերտին իր բառերով պատմել ուսուցանվող երկը, որը նախապայման է ստեղծում որոնելու և ինքնուրույն գտնելու արտահայտչական միջոցներ: Երբ աշակերտը պատմում է իր խոսքերով, իր արտահայտչամիջոցներով ստեղծում է իր խոսքարվեստը, որն էլ հարկավոր է ասմունքի համար: Նյութն ամբողջությամբ ընկալվելուց հետո բաժանվում է գեղարվեստական հատվածների և վերլուծվում: Հատվածների բաժանվելիս պետք է հիշել, որ յուրաքանչյուր գեղարվեստական մաս կամ կտոր պիտի ունենա որոշակի սկիզբ և վերջ, պիտի լինի ամբողջական մաս: Պիտի պարզել, թե գրական երկի որ հատվածն է իր մեջ ամփոփում նյութի հիմնական միտքը և անգիր ասելիս այդ հատվածը առավել արտահայտիչ դարձնել: Ասմունքողը պետք է տեսնի պատկերը և ձայներանգի միջոցով արտահայտի զգացածը՝ ենթատեքստը: Երկն ընթերցողը հնչող գեղարվեստական խոսքի համար պետք է ունենա երկի կատարողական արվեստի որակը որոշող երկու կարևոր խնդիր՝ ինչ եմ ասում, որը մեր մշակած նյութն է, ում եմ ասում, որ ասմունքողի օբյեկտն է: Այս երկու տարրերի առկայությունից ծնվում է երրորդ անհրաժեշտը. ինչպես եմ ասում, որ գեղարվեստական կատարումն է: Այս ամենատարրական սկզբունքները անպայման պետք է ուսուցանել սովորողներին:

Աշակերտների մտահորիզոնի ընդլայնման, բառապաշարի հարստացման, գրական ճաշակի ձևավորման կարևորագույն օղակներից մեկն էլ արտադասարանական ընթերցանությունն է: Սովորաբար ամեն ուսումնական տարվա վերջում հանձնարարում եմ հաջորդ տարվա համար նախատեսված արտադասարանային թեմաները՝ արձակուրդին ընթերցելու: Ինչպես նաև հանձնարարում եմ գրել կարդացած գրքի համառոտ բովանդակությունը, հերոսների անունները: Տրամադրում եմ նաև իմ գրադարանը: Նոր ու սումնական տարին սկսում եմ՝ լսելով ընթերցած գրքերը:

Մանկավարժական աշխատանքի փորձը ցույց է տալիս, որ լավ նախապատրաստված ամեն մի ընթերցում աշակերտների մեջ առաջացնում է ոչ միայն մեծ հետաքրքրություն, աշխուժություն, այլև մշակում ու կատարելագործում է ձայնի ելևէջման ու երանգավորման, գեղեցիկ կարդալու հմտություն:

Г. Мкртчян

Мой опыт и соображения развития техники чтения

Резюме

Умение читать, привитие любви к чтению имеют решающее значение для развития личности, так как благодаря чтению личность приобретает возможность соприкоснуться с достижениями человеческого разума. Для организации чтения существуют разнообразные методы, выработаны методические приёмы, которые делают многообразной, интересной работу над подлинниками. Внеклассное чтение- это одно из важнейших звеньев чтения, которое способствует расширению умственного кругозора учеников, обогащению словарного запаса, формированию вкуса. Опыт работы в школе показывает, что хорошо подготовленное чтение пробуждает в учениках не только большой интерес, но и формирует, совершенствует умение красивого, выразительного чтения.

G.Mkrtchyan

My experience and considerations of developing reading technique

Summary

Reading capacity and reading skills are crucial for the development of a person, as the latter achieves the ability to communicate thanks to the achievements of human knowledge. There are many techniques and methods for organising the reading which make working on the text more varied. One of the most important aspects of broadening students' outlook, enriching their vocabulary, forming their literary taste is the extracurricular reading. Pedagogical experience shows that every well-prepared reading evokes not only great interest and liveliness among the students but also works out and improves the sound reproduction, coloring and the ability to read beautifully.